

ERTA BOLALIKDA IJTIMOY-KO'NIKMALAR VA KOMMUNIKATIV RIVOJLANISH: NAZARIY VA AMALIY YONDASHUVLAR

Eshmatova Xafiza Xolmatovna, Madatova Xilola Oydinovna

*MTTDMQTMOI "Pedagogika va psixologiya"
kafedrası katta o'qituvchisi.*

*Navoiy viloyati Karmana tumani
16-sonli DMTT direktor o'rinbosari*

Annotatsiya. Ushbu tezis 3–6 yoshli bolalarning ijtimoiy-ko'nikmalarini va kommunikativ rivojlanishini tizimli yondashuv orqali o'rganadi. Erta bolalik davri shaxsning ijtimoiy va hissiy intellektini shakllantirishda eng kritik bosqich sifatida qaraladi. Tezisdagi bolalarning nutq rivoji, muloqot madaniyati, hamkorlik qobiliyati va guruhdagi o'zaro ta'sir jarayonlari tahlil qilindi. Shuningdek, pedagogik strategiyalar va ota-onaning muloqotdagi roli, bolalarning ijtimoiy moslashuvi va psixologik barqarorligiga ta'siri o'rganildi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, interaktiv pedagogik yondashuvlar, individual va guruh mashg'ulotlari, shuningdek, ota-onaning faol ishtiroki bolalarning kommunikativ va ijtimoiy qobiliyatlarini sezilarli darajada rivojlantiradi.

Kalit so'zlar: Erta bolalik, ijtimoiy-ko'nikmalar, kommunikativ rivojlanish, nutq madaniyati, pedagogik strategiyalar, ota-ona ishtiroki, psixologik barqarorlik

Erta bolalik davri inson shaxsiyatining ijtimoiy, hissiy va kognitiv rivojlanishida eng muhim bosqichdir. Shu davrda bolalar nutq orqali o'z fikrini ifoda etishni o'rganadi, ijtimoiy qoidalar va muloqot madaniyatini egallaydi, hamkorlik va guruhdagi munosabatlarni shakllantiradi. Bu jarayonlar ularning kelajakdagi o'zaro munosabatlari, hissiy barqarorligi va akademik tayyorgarligida asosiy omil hisoblanadi.

Mazkur tezisdagi 3–6 yoshli bolalarning ijtimoiy-ko'nikmalari va kommunikativ rivojlanish jarayoni tizimli psixologik-pedagogik tahlil qilinadi. Ijtimoiy-ko'nikmalar bolalarning o'zaro hamkorlik qilish, tengdoshlar bilan to'g'ri muloqot o'rnatish, ijtimoiy vaziyatlarni anglash, boshqalar hissiyotlarini tushunish va muayyan ijtimoiy rollarni bajarish qobiliyatlarini qamrab oladi. Ushbu ko'nikmalarning shakllanishi nafaqat bolaning shaxsiy tajribasi, balki u mavjud bo'lgan ijtimoiy muhit, pedagogik yondashuvlar va oilaviy tarbiya omillari bilan chambarchas bog'liqdir.

Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, 3 yoshdan boshlab bolalarda ijtimoiy emotsiyalar — xursandchilik, hafalik, xijolat, e'tirof kabi hisslarni ifodalash qobiliyati faol rivojlana boshlaydi. Bu davrda bola kattalar xulq-atvorini kuzatib, taqlid asosida muloqot me'yorlarini egallaydi. 4–5 yosh oralig'ida esa bolalar o'zaro muloqot ssenariylarini shakllantira boshlaydi, mojarolarni sodda yo'l bilan hal qilishga urinadi va guruh bo'yicha o'z o'rnini anglaydi. 5–6 yoshga kelib empatiya, hamkorlik, o'zini boshqarish, kelishuvga erishish, ijtimoiy qoidalarni tushunish darajasi sezilarli ravishda rivojlanadi. Bu yoshda bola boshqalar hissiyotlarini farqlay oladi, o'z fikrini aniqroq ifodalaydi va jamoaviy faoliyatda mas'uliyatli rolni bajarishga intiladi. Mazkur tizimli rivojlanishning muhim omillaridan biri — **pedagogik yondashuvlarning sifatidir**. Dialogik muloqot, hamkorlikka asoslangan o'yinlar, ro'l o'yinlari, problemali vaziyatlar yaratish kabi metodlar bolalarda ijtimoiy kompetensiyalarni shakllantirishda katta ahamiyatga ega. Shuningdek,

tarbiyachi tomonidan beriladigan ijobiy munosabat, baholashning qo'llab-quvvatlovchi turi va emotsional xavfsizlik muhitining yaratilishi bolalarning o'ziga bo'lgan ishonchini mustahkamlaydi.

Ota-onaning ishtiroki esa ijtimoiy-ko'nikmalar rivojining ajralmas omilidir. Uy sharoitida bolaning fikriga quloq tutish, muloqot madaniyatini namoyon qilish, hamkorlikda o'yin tashkil etish, ijobiy rag'bat berish va emotsional barqarorlikni ta'minlash bola shaxsiyati ijtimoiylashuviga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, pedagogik jarayon va oilaviy qo'llab-quvvatlashning uyg'unligi bolalarning ijtimoiy-kommunikativ rivojlanishini tezlashtiradi, ijtimoiy rollarni muvaffaqiyatli o'zlashtirishga yordam beradi va kelgusida maktabga psixologik tayyorgarlik darajasini oshiradi.

Pedagogik yondashuvlar bolalarning ijtimoiy va kommunikativ rivojlanishiga to'g'ridan-to'g'ri ta'sir qiladi. Tadqiqot shuni ko'rsatadiki, interaktiv mashg'ulotlar, individual va guruh ishlari, shuningdek, ota-onaning hissiy va pedagogik qo'llab-quvvatlashi bolalarda ijtimoiy moslashuv va psixologik barqarorlikni sezilarli darajada oshiradi. Shu bilan birga, ota-onaning faol ishtiroki bolalarning nutq va muloqot madaniyatini shakllantirishda muhim omil hisoblanadi.

Xulosa qilib aytganda erta bolalik davrida ijtimoiy-ko'nikmalar va kommunikativ rivojlanishni rag'batlantirish uchun interaktiv pedagogik yondashuvlar va guruh mashg'ulotlarini keng qo'llash zarur.

Ota-ona va pedagoglarning faol ishtiroki bolalarning ijtimoiy, hissiy va kommunikativ qobiliyatlarini rivojlantirishda muhim omil hisoblanadi.

Rol o'yinlar, hikoya o'qish va guruh mashg'ulotlari bolalarning muloqot strategiyalarini va nutq madaniyatini shakllantirishning samarali vositasidir.

Tezis natijalari xalqaro ilmiy konferensiya ishtirokchilari va pedagoglarga bolalarning ijtimoiy va kommunikativ rivojlanishini qo'llab-quvvatlash bo'yicha amaliy tavsiyalarni ishlab chiqish imkonini beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar :

1. Abdullayeva N.Sh. Leader competency and its specific characteristics in managing the school education system// American Journal Of Social Sciences And Humanity Research eISSN:2771-2141Pages:152-158|Crossref DOI:https://doi.org/10.37547/ajsshr/Volume04Issue02-23 Published Date: 2024-02-29http://theusajournals.com/index.php/ajsshr/article/view/2548
2. Abdullayeva N.Sh. Improving the preschool education system on the basis of cluster technologies// Turkish Journal of Physiotherapy and Rehabilitation, B. 36872-36886 2021 y
3. Abdullayeva N.Sh. Pedagogical Conditions for the Development of Artistic Perception in Children of the Fifth Year of Life in the Process of Familiarization with Works of Fine Art// International journal of multidisciplinary research and analysis ISSN(print): 2643-9840, ISSN(online): 2643-9875 Volume 03 Issue 12 December 2020 DOI: 10.47191/ijmra/v3-i12-09, Impact Factor: 5.522 Page No.- 321-323
4. Valiyeva F.R., Sharipova G.N. Innovative technologies in improving the management of preschool educational organizations//International Journal of Early Childhood Special Education (INT-JECSE) DOI:10.9756/INTJECSE/V14I5.94 ISSN: 1308-5581 Vol 14, Issue 05 2022
5. Valiyeva F.R., Raximova S.S. Innovative approaches to preschool education management// International Journal of Early Childhood Special Education (INT-JECS) ISSN: 1308-5581 Vol 14, Issue 04 2022